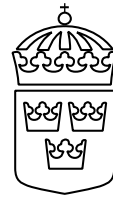

Regeringens proposition 2021/22:182

Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna

Prop.
2021/22:182

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2022

Magdalena Andersson

Ardalan Shekarabi
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att efterlevandestöd inte ska lämnas till barn som vårdas eller bor i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem som bekostas av det allmänna. Förslaget innebär att bestämmelserna motsvarar vad som gäller för underhållsstöd till barn i motsvarande situationer. Barnet bedöms i dessa situationer få sitt behov av grundtrygghet tillgodosatt av det allmänna på ett sådant likvärdigt sätt som också säkerställs av efterlevandestödet.

Det föreslås också att en kommunal nämnd ska lämna uppgift till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insatsen avser ett barn som lämnas underhållsstöd respektive efterlevandestöd. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreslås få meddela ytterligare föreskrifter om nämndens uppgiftsskyldighet till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten avseende dessa beslut.

I propositionen lämnas vidare förslag som gäller sjukpenning. Det föreslås att begreppet normalt förekommande arbete ska förtydligas i bestämmelsen som reglerar hur arbetsförmågan ska bedömas i sjukpenningärenden för behovsanställda. Enligt förslaget ska bedömningen göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Förslagen om efterlevandestöd föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Förslaget om sjukpenning till behovsanställda föreslås träda i kraft den 1 september 2022.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	6
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Underhållsstöd och efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna	8
4.1	Underhållsstöd.....	9
4.2	Efterlevandestöd.....	9
4.3	Placeringar.....	10
4.3.1	Insatser inom socialtjänsten enligt SoL och LVU	10
4.3.2	Insatser enligt LSS.....	11
4.3.3	Insatser enligt LVM.....	11
4.3.4	Verkställighet enligt LSU	11
4.3.5	Övriga insatser.....	11
4.4	Antal heldygnsplacerade barn som får förmånerna	11
5	Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna	13
5.1	Efterlevandestöd ska inte lämnas när barn får vård eller boende på det allmännas bekostnad	13
5.2	Uppgifter till utbetalande myndigheter.....	18
6	Sjukpenning till behovsanställda	29
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	30
8	Konsekvenser.....	31
8.1	Efterlevandestöd.....	31
8.2	Sjukpenning till behovsanställda.....	36
9	Författningskommentar.....	36
9.1	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	36
9.2	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	38
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna (Ds 2020:27)	40
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	41
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	43
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	44
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	46
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2022	47

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2021/22:182

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Häri genom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken dels att 106 kap. 33 § och 110 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 110 kap. 37 a §, och närmast före 110 kap. 37 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 kap.

33 §

Om ett barn sedan minst trettio dagar i följd på statens bekostnad vårdats på anstalt eller annars fått kost och bostad, får efterlevandestöd inte lämnas. Sådan förmån får dock lämnas för tid när barnet är inackorderat vid sameskola.

Efterlevandestöd lämnas inte för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,

2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

3. vårdas i familjehem, stöd-boende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

110 kap.

1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpningsområdet i 2 och 3 §§,
- ansökan och anmälan m.m. i 4–12 §§,
- utredning och uppgiftsskyldighet i 13–18 och 20–30 §§,
- uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35 och 37 §§, – uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35, 37 och 37 a §§,
- bevisupptagning rörande arbetsskada m.m. vid allmän domstol i 38 §,
- undantag från sekretess i 39–42 a §§,
- anmälan om bosättning eller arbete i Sverige i 43–45 §§,
- skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i 46–51 §§, och
- indragning och nedsättning av ersättning i 52–58 §§.

Kommunal nämnd

37 a §

Den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats som avses i 106 kap. 8 § 2 eller 3 eller 33 § 2 eller 3 ska så snart som möjligt lämna uppgifter till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insatsen. Uppgiftsskyldigheten gäller endast insatser till barn som får underhållsstöd eller efterlevandestöd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insats som avses i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för insatser som har påbörjats före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 49 b § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap. 49 b §¹

För en behovsanställd försäkrad ska arbetsförmågan bedömas mot sådant arbete som avses i 46 § första stycket.

Från och med den tidpunkt då den behovsanställda har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar ska det dessutom beaktas om den behovsanställda har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. *sådant* förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

1. förvärvsarbete *i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten* som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2022.

2. Bestämmelsen i 27 kap. 49 b § i den nya lydelsen tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelsen tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

Riksdagen lämnade i maj 2018 ett tillkännagivande till regeringen om att skärpa regelverket för efterlevandestöd (bet. 2017/18:SfU27 punkt 2, rskr. 2017/18:329). Riksdagen anser att regelverket bör skärpas dels genom att efterlevandestöd inte ska få lämnas för en längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden, dels att regeringen ska utreda frågan om efterlevandestöd ska lämnas till barn som bor i HVB-hem eller liknande.

En lagändring som innebär att retroaktiv utbetalning av efterlevandestöd ändrades från sex månader till en månad trädde i kraft den 1 januari 2020 (prop. 2017/18:150, bet. 2017/18:SfU27, rskr. 2017/18:329).

Inom Socialdepartementet har promemorian Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna (Ds 2020:27) tagits fram med förslag om att efterlevandestöd inte ska lämnas till barn när de får insats i form av särskilt boende enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller vård eller boende i familjehem, stödboende eller HVB-hem inom socialtjänsten. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Lagförslagen i promemorian finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/09173).

I denna proposition behandlas promemorians förslag. Regeringen bedömer att ändringen av bestämmelserna om utbetalning av efterlevandestöd som trädde i kraft den 1 januari 2020 tillsammans med förslagen i denna proposition tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet anses därmed vara slutbehandlat.

I propositionen Angiven yrkesgrupp – åtgärder för en begriplig sjukförsäkring (prop. 2020/21:171) lämnade regeringen förslag om bedömningen av arbetsförmågan i sjukpenningärenden. Enligt förslaget ska begreppet normalt förekommande arbete förtydligas så att bedömningen av arbetsförmågan efter dag 180 i sjukperioden görs mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Lagändringen har beslutats av riksdagen och träder i kraft den 1 september 2022. I denna proposition föreslår regeringen att begreppet normalt förekommande arbete ska förtydligas på samma sätt i bestämmelsen om hur arbetsförmågan ska bedömas i sjukpenningärenden för behovsanställda. Regeringen har under hand inhämtat synpunkter från Försäkringskassan, som tillstyrker förslaget. Försäkringskassans synpunkter på förslaget finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2022/01393).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 10 februari 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen om efterlevandestöd i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. I förhållande till lagrådsremissen har några mindre språkliga ändringar gjorts.

Underhållsstöd och efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran, 6 kap. 1 § föräldrabalken, förkortad FB. Ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller åt en tillfällig vårdnadshavare. Den som har vårdnaden om ett barn har också ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare ska bl.a. svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter samt bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning, 6 kap. 2 § FB.

Föräldrar har underhållsskyldighet för sina barn, utifrån barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga, 7 kap. FB. För det fall att barnets ena eller båda föräldrar har avlidit lämnas i stället barnpension till efterlevande barn, vilken beräknas utifrån den avlidnes upparbetade arbetsinsats.

Efterlevandestöd och underhållsstöd är förmåner som syftar till att tillförsäkra barn en viss ekonomisk miniminivå. Förmånerna lämnas förutsatt att barnet i fråga dels är bosatt i Sverige, dels inte varaktigt bor med båda sina föräldrar. Vid förälders oförmåga att försörja sitt barn eller om upparbetad barnpension är otillräcklig, går det allmänna in och tillhandahåller barnet ett grundskydd genom underhållsstöd eller efterlevandestöd. Syftet med förmånerna är att tillförsäkra barn och unga en grundläggande ekonomisk miniminivå. Förmånerna lämnas oavsett föräldrarnas anknytning till eller arbetsinsats i Sverige. Förmånerna lämnas till dess den unge fyller 18 år eller – om den unge går i gymnasieskola eller liknande – som längst till juni månad det år han eller hon fyller 20 år. Utbetalning sker till den förälder barnet bor hos eller till särskilt förordnade vårdnadshavare. När barnet fyllt 18 år sker utbetalningen direkt till honom eller henne.

I en gemensam rapport från 2016 bedömde Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att det finns skillnader i regelverket för underhållsstöd och efterlevandestöd som behöver rättas till (Underhållsstöd och efterlevandestöd för nyanlända barn – svar på regeringsuppdrag, S2016/03576). Det gällde bl.a. bestämmelserna om verkställighet i anstalt eller vård på institution m.m. i 106 kap. 8 och 33 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB. Förmånerna har liknande syften, nämligen att erbjuda ett ekonomiskt grundskydd till barn, men regleras på olika sätt när barn och unga får vård eller boende som bekostas av det allmänna. För barn och unga som får underhållsstöd upphör förmånen vid vård- eller boendeinsatser som bekostas av det allmänna, medan efterlevandestödet fortsatt lämnas till barn eller unga med efterlevandestöd i samma situation. Detta har inte varit lagstiftarens avsikt (se avsnitt 3.2 i promemorian).

Riksdagen lämnade i maj 2018 ett tillkännagivande till regeringen om att skärpa regelverket för efterlevandestöd (bet. 2017/18:SfU27 punkt 2, rskr. 2017/18:329). Riksdagens tillkännagivande avser frågan om huru-

vida efterlevandestöd ska lämnas till barn som får insats i form av särskilt boende enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, eller får vård eller boende inom socialtjänsten. Riksdagen hänvisar till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens rapport Underhållsstöd och efterlevandestöd för nyanlända barn (S2016/03576), där det föreslås en utredning med sikte på att efterlevandestöd inte ska betalas ut när barnet bor i familjehem, stödboende eller HVB-hem.

4.1 Underhållsstöd

Bestämmelserna om att underhållsstöd inte lämnas då barnet på statens bekostnad får vård på institution, bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt LSS, eller vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten, regleras i 106 kap. 8 § SFB.

Drygt 200 000 barn hade underhållsstöd eller utfyllnadsbidrag under 2020. Av de föräldrar som var mottagare av underhållsstödet år 2020 var 82 procent kvinnor och 18 procent män. En stor del av det belopp som betalas ut av Försäkringskassan betalas senare tillbaka av bidragsskyldiga föräldrar.

4.2 Efterlevandestöd

Vid arbetet med att ta fram den nu upphävda lagen (1996:1030) om underhållsstöd uppmärksammades det faktum att barn till en avliden förälder, som hade mycket liten eller ingen intjänad inkomstbaserad pension att lämna efter sig, hamnade i sämre ekonomisk sits än barn som hade båda sina föräldrar i livet (prop. 1995/96:208 s. 36). Till följd av detta infördes ett efterlevandestöd med syftet att barn till särlevande föräldrar och barn vars far eller mor eller båda föräldrar har avlidit, skulle vara garanterade samma grundtrygghet från samhället i form av ett för dem gemensamt underhållsstöd. Efterlevandestödet beskrevs som ett kompletterande grundskydd till barnpensionen med i princip samma uppbyggnad som underhållsstödet (prop. 1999/2000:91 s. 107 f.).

Efterlevandestödet kom vid införandet att regleras i den nu upphävda lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn. När det gällde hur förmånen skulle hanteras vid verkställigheten i anstalt eller vård på institution m.m., valdes de särskilda bestämmelserna om folkpension i 10 kap. i den nu upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring framför befintlig bestämmelse i 11 § lagen om underhållsstöd. Skälet till detta var att man ville avvakta utgången av den då pågående utredningen om översynen av socialförsäkringsersättningar vid institutionsvistelse. Den utredningen föreslog emellertid inte någon ändring av regleringen i denna del och bestämmelsen som rör verkställighet vid vård i anstalt eller på institution m.m. i 106 kap. 33 § SFB har därför alltjämt en annan lydelse än motsvarande bestämmelse för underhållsstöd i 106 kap. 8 § SFB.

Under 2020 var det drygt 30 000 barn som tog emot någon form av efterlevandeförmån till ett sammanlagt belopp om drygt en miljard kronor. Cirka 74 procent av dessa utbetalningar avsåg barnpension och resterande 26 procent efterlevandestöd. Sammanlagt fick 13 300 barn efterlevandestöd år 2020. År 2020 var 50 procent av de barn som fick efterlevandestöd 15 år eller äldre, 84 procent var 10 år eller äldre. Fördelningen av utbetalningar mellan pojkar och flickor var ungefär lika under åren 2015–2019, men det är något fler pojkar än flickor som får enbart efterlevandestöd.

Statens utgifter för barnpension och efterlevandestöd antas öka något fram t.o.m. 2024. Pensionsmyndigheten bedömer att utvecklingen av efterlevandestödet till stor del påverkas av migrationen.

4.3 Placeringar

Insatser för barn och unga finansieras av det allmänna till stor del inom ramen för socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och LSS. Barn och unga med funktionsnedsättning, som trots olika stödåtgärder inte kan bo hos sina vårdnadshavare, kan få bo i familjehem eller bostad med särskild service enligt LSS, om barnets behov av sådan insats inte kan tillgodoses på annat sätt. Därutöver kan det allmänna bekosta barns och ungas vård eller boende utanför det egna hemmet enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, eller som sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, förkortad LSU. Då det i dessa fall är frågan om tvångsvård eller vård i stället för fängelse, avgör domstol om vården ska ske enligt dessa bestämmelser eller inte. Insatser till barn och unga ska dock i första hand ges på frivillig väg med stöd av SoL. Sådana insatser beslutas av socialnämnden. I samtliga fall då barn och unga vårdas utanför sitt eget hem ansvarar socialnämnden för vården av den unge.

Den grupp barn och unga som förslagen i promemorian berör är i stort de barn och unga som genom statlig eller kommunal försorg bor utanför sitt eget hem. Detta refereras till på olika sätt i promemorian beroende på vilket sammanhang som behandlas. Mer exakt omfattas de situationer då ett barn eller ungdom på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi, bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt LSS, eller vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

4.3.1 Insatser inom socialtjänsten enligt SoL och LVU

År 2020 beviljades drygt 27 300 barn och unga någon gång under året en heldygnsinsats inom socialtjänsten i form av vård eller boende i familjehem, jourhem, hem för vård eller boende (HVB) eller stödboende. Majoriteten av heldygnsinsatserna beslutades med stöd av SoL (73 procent) och resterande insatser beslutades med stöd av LVU. Pojkar är i majoritet inom samtliga placeringsformer. Drygt 55 procent av samtliga barn och unga med heldygnsinsatser år 2020 var över 15 år.

4.3.2 Insatser enligt LSS

Boende i familjehem eller bostad med särskild service är en av de insatser som lämnas utom det egna hemmet till barn och unga med funktionsnedsättningar som tillhör personkretsen för LSS. Enligt Socialstyrelsens statistik om insatser 2020 enligt LSS beviljades knappt 900 barn och unga upp till 22 års ålder boende i familjehem eller i bostad med särskild service under det året. Av dem var två tredjedelar pojkar och drygt en tredjedel flickor. Över 90 procent av dessa insatser utgjordes av bostad med särskild service.

4.3.3 Insatser enligt LVM

För missbrukare som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn ska det finnas LVM-hem. Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för verksamheten vid dessa hem. Under 2020 hade SiS sammanlagt 947 intagningar för missbruksvård och majoriteten, 99 procent, av intagningarna avsåg tvångsvård. 197 av de intagna var under 24 år, 60 procent av dem var män och 40 procent var kvinnor. Intagna med stöd av LVM vårdas i genomsnitt 152 vårddygn innan de skrivs ut, då inkluderas även vård på sjukhus. Utskrivning sker vanligen till HVB- eller familjehem.

4.3.4 Verkställighet enligt LSU

Om ett barn begått ett brott innan det fyllt 18 år, kan en domstol döma det till sluten ungdomsvård i stället för till fängelse (32 kap. brottsbalken). Under 2020 tog SiS in sammanlagt 61 barn – samtliga pojkar – för verkställighet enligt LSU. Genomsnittlig ålder vid intagningen var drygt 17 år och den genomsnittliga strafftiden uppgick till ett år. Frigivningarna under 2020 skedde huvudsakligen till föräldrahemmet, 55 procent.

4.3.5 Övriga insatser

Utöver ovan nämnda insatser kan barn och unga vårdas inom psykiatrisk vård. Det kan ske som öppen (frivillig) vård, som tvångsvård eller som rättspsykiatrisk tvångsvård. Enligt statistik från Socialstyrelsen fick drygt 2 000 barn och unga upp till 24 år under 2020 psykiatrisk tvångsvård. Andelen flickor var marginellt högre än andelen pojkar. Under 2020 vårdades knappt 190 barn och unga upp till 24 år genom rättspsykiatrisk vård, varav nästan 90 procent pojkar och drygt 10 procent flickor.

4.4 Antal heldygnsplacerade barn som får förmånerna

Det saknas statistik över hur många av de barn och unga som är placerade i heldygnsvård eller får insatser i form av vård eller boende i ovan nämnda former som också var berättigade till underhållsstöd eller efterlevandestöd. Enligt 10 a § förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter

Prop. 2021/22:182 inom socialtjänsten underrättar SiS löpande Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan om barn som är intagna i ungdomshem. Utifrån dessa underrättelser lämnar inte Pensionsmyndigheten något efterlevandestöd i dessa fall om intagningen varar längre än 30 dagar i följd. Det rör sig om ett tiotal stopp per år. Inte heller Försäkringskassan lämnar någon utbetalning av underhållsstöd i dessa fall, här uppgick antalet 2019 till cirka 2 000.

När barn med underhållsstöd är föremål för insats i form av särskilt boende enligt LSS eller vård eller boende inom socialtjänsten underrättar socialnämnden eller ansvarig vårdgivare Försäkringskassan om in- och utskrivning, alternativt beviljad insats, genom att fylla i en blankett som skickas in till Försäkringskassan. År 2019 fick Försäkringskassan 2 700 blanketter med underrättelser. Blanketterna ger information om när barnet beviljats insatsen, när placeringen börjar respektive upphör och när barnet vistas i det egna hemmet tillfälligt eller om barnet är hemma för lov eller ferier. Det förs inte någon statistik över de enskilda omständigheterna i sig, varför det inte går att dra någon slutsats om vilken åtgärd från Försäkringskassan som blanketten har resulterat i. Beroende på vilken information blanketten innehåller, beslutar Försäkringskassan om underhållsstöd ska lämnas eller inte. Under år 2019 hade Försäkringskassan drygt 3 400 registreringar av fall om placering. Drygt 2 000 av dessa registreringar avsåg beslut om att inte lämna underhållsstöd.

Enligt Inspektionen för socialförsäkringen, förkortad ISF (Placerade barn och socialförsäkringen, slutredovisning [2021:8]) fanns det år 2018 totalt 2 136 barn som någon gång under året var placerade i tidigare nämnda placeringsformer och som någon gång under året fick efterlevandestöd. Av dessa var 1 384 pojkar medan 752 var flickor. Det saknas dock uppgift om för hur många av dessa barn som var placerade under 30 dagar eller mer. Enligt ISF:s bearbetning av statistiken i rapport 2021:8 fanns det mellan år 2014 och 2018 totalt 801 barn som var placerade längre än 30 dagar och samtidigt uppbar efterlevandestöd. 488 av dessa var pojkar och 313 var flickor. Utslaget på årsbasis skulle det motsvara 160 barn per år. I promemorian uppskattades antalet berörda barn till 175 stycken per år, utifrån antagandet att barn med efterlevandestöd placerades i samma utsträckning som barn i befolkningen generellt. I promemorian gjordes även uppskattningen att barn med efterlevandestöd placerades i samma utsträckning som barn för vilka underhållsstöd lämnas, vilket innebar 140 stycken per år.

5 Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna

5.1 Efterlevandestöd ska inte lämnas när barn får vård eller boende på det allmänns bekostnad

Regeringens förslag: Efterlevandestöd ska inte lämnas för sådan kalendermånad då ett barn under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,
2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt LSS, eller
3. vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget, bl.a. *Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Länsstyrelsen i Örebro län, Migrationsverket, Borlänge kommun, Lunds kommun* och *Södertälje kommun*.

Botkyrka kommun, som tillstyrker förslaget, framhåller att de barn som drabbas av förslaget kommer att få en försämrad ekonomisk situation. För de enskilda barn som drabbas negativt av förslaget bedömer Botkyrka kommun att de ändå är tillräckligt kompenserade genom att ersättningen endast upphör under den period de får vård- och boendeinsatser av stat och kommun och att de under tiden insatserna pågår faktiskt får sina behov tillgodosedda på annat sätt. *Gävle kommun, Huddinge kommun* och *Luleå kommun* tillstyrker också förslaget och uppger att förslaget är angeläget och rimligt ur rättvisesynpunkt, utifrån jämförelsen med underhållstöd, och att det därmed blir likvärdiga förutsättningar för barn och unga.

Göteborgs kommun tillstyrker förslaget men framhåller samtidigt att förslaget kan ge negativa ekonomiska konsekvenser för några barn med funktionsnedsättningar och sociala behov och att detta ska sättas i relation till de relativt små ekonomiska fördelar förslaget innebär för staten. Enligt Göteborgs kommun kan det antas att det mot bakgrund av nu aktuella förslag finns behov av annat ekonomiskt stöd än ekonomiskt bistånd, som ytterst är tänkt som ett sistahandsalternativ. Detta behov skulle till exempel finnas för de barn som har långvariga boendeinsatser. Göteborgs kommun och *Stockholms kommun* efterfrågar en djupare barnkonsekvensanalys. Stockholm kommun menar vidare att förslaget ställer högre krav på kommunerna att säkerställa att barnens behov faktiskt tillgodoses.

Södertälje kommun anser att det bör uttryckas tydligare hur efterlevandestöd hanteras då familjehemsplacering upphör och vårdnadsöverflytt till särskilt förordnad vårdnadshavare sker. Även Gävle kommun lyfter frågan kring efterlevandestöd vid vårdnadsöverflyttning. *Helsingborgs kommun* lyfter att vid vårdnadsöverflyttning upphör vården och barnets egna ekonomiska resurser, bl.a. efterlevandestödet, ska bidra till dess uppehälle. Nuvarande bestämmelser om efterlevandestöd kan därmed enligt kommunen innebära ett hinder för vårdnadsöverflyttning, då många

Prop. 2021/22:182 familjehem ser efterlevandestödet som ett sparande för barnet och att en vårdnadsöverflytt därför får negativa konsekvenser för barnet. Den föreslagna ändringen kan därmed enligt Helsingborgs kommun underlätta framtida vårdnadsöverflyttningar.

Enligt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* saknas en tillräcklig analys av kommunens möjligheter att få ekonomisk kompensation i de fall barn och unga, vars ena eller båda föräldrar avlidit, vårdas utanför det egna hemmet med stöd av LSS eller inom socialtjänsten. SKR är kritisk till att promemorian färdigställts och remitterats innan ISF:s utredning avseende efterlevandestödets och andra socialförsäkringsförmånens betydelse i samband med att barn och unga får vård utanför det egna hemmet var färdig. Nämda utredning väntades enligt SKR kunna ge vägledning i fråga om sådana konsekvenser för kommuner som är av betydelse vid utformningen av regleringen gällande efterlevandestöd till barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. SKR framhåller att kommunerna får viss ekonomisk kompensation vad avser barn som vårdas utanför det egna hemmet och har föräldrar som lever. SKR anser att för barn vars ena eller båda föräldrar avlidit fyller efterlevandestödet i vissa fall motsvarande funktion. SKR anser att regeringen, i stället för förslagen i promemorian, bör överväga att införa en bestämmelse om att den kommunala nämnd som ansvarar för vård av barn och unga utanför det egna hemmet får begära att utbetalning av efterlevandestöd görs till nämnden. Luleå kommun betonar att kommunen saknar möjlighet att få ekonomisk kostnadstäckning för barn och unga vars ena eller båda föräldrar är avlidna. Kommunen framhåller att förslaget skulle kunna innebära ökad kostnad för kommunen, men att det är svårt att nu bedöma den fulla konsekvensen. Botkyrka kommun menar att även om den ökade kostnaden för kommunens del är mycket begränsad på grund av att mycket få barn omfattas bör den lyftas fram i propositionen och beaktas vid utbetalning av statsbidrag. Gävle kommun anser att förslaget är skäligt och angeläget och delar Botkyrkas bedömning avseende de endast marginellt ökade kostnaderna. Även Göteborgs kommun gör samma bedömning av kostnadsfrågan.

Socialstyrelsen efterlyser förtydliganden avseende kommunernas möjlighet till ekonomisk kompensation av ungdomar över 18 år som får omvårdnad i ett annat hem än det egna med stöd av LSS.

Örebro kommun, Lunds kommun och *Luleå kommun* påpekar att en konsekvens av förslaget blir att olika villkor kommer att gälla för barn och unga med efterlevnadstöd och barn och unga med barnpension, då barnpension även behålls under placeringstiden.

Skälen för regeringens förslag: Underhållsstöd lämnas inte till barn och unga som har en kommunal insats i form av vård eller boende under minst en kalendermånad, medan efterlevandestöd lämnas till barn och unga som har motsvarande kommunala insats. Även om det på grund av bristande statistik inte är klarlagt i vilken utsträckning dessa olikheter förekommer, kan det konstateras att det är principiellt fel att två stöd med samma syfte inte hanteras på motsvarande sätt i likartade situationer. Denna olikhet har heller inte varit lagstiftarens avsikt (se avsnitt 4). Tillämpningen av de nu gällande bestämmelserna medför att det allmänna överkompenserar barn och unga med efterlevandestöd när kommunen beviljar dem insatser enligt LSS eller inom socialtjänsten i form av vård eller boende. Barn och unga får i dessa situationer en lägsta rimlig levnads-

standard tillgodosedd dels genom det statliga efterlevandestödet, dels genom den kommunala insatsen i form av vård eller boende. Som redovisats i promemorian har det eftersträvats att så långt som möjligt behandla förmånerna underhållsstöd och efterlevandestöd på ett likartat sätt. Att barn och unga, vars ena eller båda föräldrar är avlidna, får behålla efterlevandestödet från staten när deras behov av grundskydd samtidigt tillgodoses på annat sätt genom en kommunal insats innebär att barn och unga till särlevande föräldrar fördelas. Detta är fallet eftersom barn och unga till särlevande föräldrar inte får underhållsstöd från staten när deras behov av grundskydd tillgodoses på annat sätt av kommunen. Nuvarande lydelse av 106 kap. 33 § SFB leder därför till olika ekonomiska förutsättningar för barn och unga med särlevande respektive avlidna föräldrar vid kommunala insatser som rör vård eller boende.

Mot denna bakgrund anser regeringen att efterlevandestöd inte heller ska lämnas i de fall en kommun bekostar insats för barnet eller den unge i form av vård eller boende i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem enligt LSS eller inom socialtjänsten i de fall insatsen i fråga har pågått under en hel kalendermånad. Bestämmelsen om när efterlevandestöd lämnas vid kommunal insats i form av vård eller boende kommer därigenom att motsvara vad som i dag gäller när ett barn eller ungdom som har underhållsstöd får en kommunal insats i form av vård eller boende. Förslaget innebär en inskränkning i rätten till efterlevandestöd på så sätt att stödet inte kommer att lämnas i samma omfattning som i dag.

Göteborgs kommun anser att förslaget i vissa fall kan ge negativa ekonomiska konsekvenser för barn med funktionsnedsättningar och sociala behov samt efterlyser en djupare barnkonsekvensanalys. De lyfter att det kan antas finnas behov av annat ekonomiskt stöd än ekonomiskt bistånd, som ytterst är tänkt som ett sistahandsalternativ. Detta behov skulle möjligen kunna finnas för de barn som har långvariga boendeinsatser. Även *Stockholm kommun* önskar en fördjupad barnkonsekvensanalys mot bakgrund av att det rör sig om särskilt utsatta barn med behov av kompensatoriska åtgärder. *Botkyrka kommun* anser att förslagen är förenliga med barns bästa eftersom det är i deras intresse att behandlas likvärdigt. För de enskilda barn som drabbas negativt av förslaget bedömer Botkyrka kommun att de ändå är tillräckligt kompenserade genom att ersättningen endast upphör under den period de får vård och boendeinsatser av stat och kommun och att de under tiden insatserna pågår faktiskt får sina behov tillgodosedda på annat sätt. Här vill regeringen framhålla att de barn som berörs av förslaget i dag överkompenseras i relation till barn som är placerade men vars föräldrar är särlevande. De berörda barnens uppehälle är tryggt av det allmänna och deras grundtrygghet påverkas inte av detta förslag. De eventuella negativa ekonomiska konsekvenser som förslaget skulle kunna medföra i vissa fall för de berörda barnen innebär därmed inte att de lämnas utan försörjning. De berörda barnen får mindre egna medel att röra sig med och Göteborgs kommun lyfter att det kan antas finnas behov av någon annan form av ersättning än ekonomiskt bistånd för att tillgodose barnens behov vid långvariga placeringar. Regeringen instämmer i att det ekonomiska biståndet inte har karaktären av långvarigt stöd. Som beskrivet ovan är de berörda barnens uppehälle emellertid tryggt av det allmänna och de barn som

Prop. 2021/22:182 berörs av förslaget överkompenseras i dag i relation till barn som är placerade men vars föräldrar lever isär. Den rapport som ISF kom med i juni 2021 (Placerade barn och socialförsäkringen – en granskning av hur socialförsäkringsförmåner påverkas när barn placeras i annat hem än i sitt föräldrahem [2021:6]) avseende socialförsäkringsförmånens betydelse i samband med att barn är placerade eller bor utanför det egna hemmet ger värdefullt underlag avseende hur socialförsäkringens regelverk och socialtjänstens rutiner fungerar vid placeringar av barn. Regeringen bedömer emellertid att rapporten inte påverkar aktuellt förslag om efterlevandestöd. Regeringen har dock utvecklat barnkonsekvensanalysen något utifrån remissinstansernas synpunkter, se avsnitt 8.1.1.

Stockholms kommun menar att förslaget, som innebär att barnen får mindre egna medel att röra sig med, ställer högre krav på kommunen att säkerställa att barnens behov faktiskt tillgodoses. De berörda barnen är enligt kommunen i behov av kompensatoriska åtgärder och dessa kan i dag i vissa fall betalas av efterlevandestödet. Regeringen vill i detta sammanhang lyfta att kommunens ansvar för att det placerade barnets behov tillgodoses är detsamma. Detta inkluderar givetvis även de kompensatoriska åtgärder som är nödvändiga. Kommunens utgifter kan behöva öka för att säkerställa att barnets behov tillgodoses, men det torde vara en mycket marginell ökning för en enskild kommun. Det statliga ersättningssystemet till kommuner för ensamkommande barn och unga enligt förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar gäller oförändrat. SKR menar att förslaget påverkar den kommunala verksamhet som ansvarar för ersättning till familjehem och att regeringen bör överväga eventuell kompensation eller möjliggöra att efterlevandestöd för ett placerat barn utbetalas till nämnden efter att nämnden efterfrågat detta. Regeringen noterar att det som SKR föreslår liknar konstruktionen avseende underhållsstödet. Föräldrarna till barn med underhållsstöd är enligt 8 kap. 1 § andra stycket SoL skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader. Vidare får det underhållsbidrag som avser barnet betalas till kommunen. Kommunen saknar möjlighet att få motsvarande ekonomiska kostnadstäckning för barn eller unga vars ena eller båda föräldrar är avlidna. För nyanlända ensamkommande barn och unga får kommunen emellertid statlig ersättning enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Kommunens möjlighet till ekonomisk kompensation i andra fall är emellertid inte föremål för tillkännagivandet från riksdagen eller detta lagstiftningsärende.

SKR är även kritiskt till att promemorian färdigställts och remitterats innan det regeringsuppdrag som ISF har haft om socialförsäkringsförmånens betydelse i samband med att barn är placerade eller bor utanför det egna hemmet rapporterats. Regeringen vill här framföra att rapporten har inkommit och, som har påpekats ovan, bedömer att den inte påverkar det nu aktuella lagstiftningsärendet. Dock menar regeringen att det kommer att finnas anledning att återkomma till frågorna gällande placering av barn och socialförsäkringsförmåner längre fram. Detsamma gäller den situation som Socialstyrelsen beskriver avseende ungdomar över 18 år som får omvårdnad i ett annat hem än det egna med stöd av LSS. Denna fråga ingår inte i riksdagens tillkännagivande till regeringen och är heller inte föremål för regeringens förslag. Kommunen har dock enligt 8 kap. 1 § SoL rätt att ta ut en avgift om den enskilde bedöms ha

möjlighet att betala den, men kan också välja att inte göra det. Regeringsuppdraget till ISF syftade till att öka kunskapen om hur olika socialförsäkringsförmåner används för gruppen placerade barn och vilka konsekvenser det får för barnen. Resultatet ger värdefull kunskap inför framtida åtgärder för flera socialförsäkringar som rör placerade barn och deras situation. Regeringen gör dock bedömningen att det aktuella förslaget bör införas snarast för att likställa situationen för barn som det lämnas efterlevandestöd för med situationen för barn som det lämnas underhållsstöd vid vård eller boende för på det allmännas bekostnad. ISF har sedan promemorian remitterats redovisat ny statistik avseende antal barn som är placerade och som lämnas efterlevandestöd. Enligt deras beräkningar rör det sig om cirka 800 barn under en femårsperiod. Flera kommuner, bl.a. *Botkyrka kommun* och *Gävle kommun* har i sina remissvar angett att förslaget, som då bedömdes beröra 175 barn respektive 140 underrättelser per år, troligtvis inte skulle innebära ökade kostnader. *Luleå kommun* påpekade, baserat på de tidigare uppskattningarna, att kostnaderna för kommunen kunde öka men att det var svårt att bedöma. Regeringens bedömning är mot bakgrund av den nya statistiken att antalet barn som berörs av det nu aktuella förslaget är mycket lågt, totalt uppskattningsvis 160 barn årligen, se avsnitt 4.4. Ansvaret för dessa barn och unga är dessutom spritt bland kommunerna, varför en enskild kommun inte torde drabbas mer än marginellt av ökade kostnader.

Flera kommuner har lyft frågan kring efterlevandestödet när familjehemsplacering upphör och vårdnadsöverflytt till särskilt förordnad vårdnadshavare sker. *Gävle kommun* uppger att kommunernas åtagande efter vårdnadsöverflytt till före detta familjehemsföräldrar inte är någon formellt beviljad insats från socialtjänsten och att det därmed inte ter sig troligt att efterlevandestöd till de vårdnadsöverflyttade barnen berörs av lagförslaget. *Helsingborgs kommun* nämner att vid vårdnadsöverflyttning upphör vården och barnets egna ekonomiska resurser, bl.a. efterlevandestödet, ska bidra till dess uppehälle. Nuvarande bestämmelser om efterlevandestöd kan enligt *Helsingborgs kommun* därmed innebära ett hinder för vårdnadsöverflyttning, då många familjehem ser efterlevandestödet som ett sparande för barnet och att en vårdnadsöverflytt därför får negativa konsekvenser för barnet. Den föreslagna ändringen kan därmed enligt *Helsingborgs kommun* underlätta framtida vårdnadsöverflyttningar. Regeringen noterar att det nu aktuella förslaget även ur denna aspekt innebär att barn som har beviljats vårdinsats och barn som har fått vårdnaden överflyttad får en mer likvärdig situation.

Örebro kommun, *Lunds kommun* och *Luleå kommun* lyfter att förslaget innebär att olika villkor kommer att gälla för barn och unga med efterlevandestöd och barn och unga med barnpension, eftersom barnpension behålls under placeringstiden. Regeringen vill med anledning av denna synpunkt framhålla att barnpension är en av föräldern intjänad pension som kommer barnet till godo när föräldern avlidit. Det är inte på motsvarande sätt som underhållsstöd eller efterlevandestöd ett grundskydd som det allmänna erbjuder. Det finns därmed enligt regeringen ingen anledning att likställa hanteringen mellan barnpension och efterlevandestöd eller underhållsstöd.

Regeringens förslag innebär också att beräkningen av den tid som barnet eller den unge ska ha fått den statliga eller kommunala vården eller boen-

Prop. 2021/22:182 det ska ske på samma sätt som gäller för underhållsstöd, då det saknas skäl till att bibehålla olikheten i beräkningen när bestämmelserna i övrigt utformas på likartat sätt.

Regeringens förslag innebär även att ordet ”anstalt” ändras till ”institution” för att därigenom ska gå att åstadkomma bättre överensstämmelse mellan bestämmelserna för vad som gäller för underhållsstöd respektive efterlevandestöd i aktuella vård- och boendesituationer.

När det till sist gäller barn som är inackorderade vid sameskola, bekostas det i dag genom bidrag från den statliga Sameskolstyrelsen. Som promemorian redogör för utbetalades tidigare även underhållsstöd vid inackordering vid sameskolan, men att det upphörde genom införandet av den nu upphävda lagen om underhållsstöd. Enligt uppgift från Sameskolstyrelsen har mycket få barn ansökt om inackordering vid sameskola för läsåret 2021/2022 och det är oklart om något av dessa barn också får efterlevandestöd. Eftersom barnen under alla omständigheter får sitt boende finansierat av Sameskolstyrelsen, konstaterar regeringen att staten bekostar barnens omvårdnad och försörjning och att efterlevandestödet därför inte är nödvändigt för att tillgodose deras grundläggande behov. Då barn som är beviljade inackordering vid sameskola genom bidraget från Sameskolstyrelsen är tillförsäkrade en lägsta rimlig levnadsnivå, saknas det skäl till att lämna efterlevandestöd till dessa barn. Regeringen föreslår därför att utbetalningen av efterlevandestöd inte längre ska lämnas för tid när barnet är inackorderat vid sameskola.

5.2 Uppgifter till utbetalande myndigheter

Regeringens förslag: En kommunal nämnd ska så snart som möjligt lämna uppgift till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om en beslutad insats i form av vård eller boende till barn som får underhållsstöd eller efterlevandestöd. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet avseende den beslutade insatsen.

Regeringens bedömning: Det saknas behov av särskilda bestämmelser om sekretess eller om personuppgiftsbehandling.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. I promemorian föreslogs dock inte ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet avseende den beslutade insatsen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget, däribland *Socialstyrelsen*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Länsstyrelsen i Örebro län* och ett tiotal kommuner.

Pensionsmyndigheten har inga invändningar mot förslaget och gör för närvarande samma bedömning som promemorian att det utökade administrativa arbetet får anses kunna rymmas inom ramen för befintliga anslag för myndigheten. *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget men noterar att den nu föreslagna uppgiftsskyldigheten är begränsad till uppgifter om dagen för insatsens början och slut. Myndigheten anser att den

föreslagna uppgiftsskyldigheten även måste omfatta vilken typ av insats som barnet är föremål för samt vilka månader barnet vistas i hemmet under ferier. Dessa uppgifter är nödvändiga för att Försäkringskassan ska kunna avgöra om 106 kap. 8 § SFB är tillämplig och för att myndigheten ska kunna motivera ett eventuellt avslagsbeslut om underhållsstöd. Försäkringskassan önskar även att det förtydligas hur Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få information om barn som får sin dagliga omvårdnad på en skola där staten ansvarar för kostnader för kost och logi.

Även *ISF* konstaterar att 2 § förordningen (1996:1036) om underhållsstöd även innehåller en upplysningsskyldighet för den som är ansvarig för inrättningen där ett barn är placerat. *ISF* efterlyser vidare analys och konsekvensbedömning av återkrav från Försäkringskassan och framgent också av Pensionsmyndigheten i de fall underhållsstöd respektive efterlevandestöd har lämnats till barnet på grund av att kommunen har skickat underrättelse till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten alltför sent.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att det bör säkerställas att den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats i form av familjehem eller bostad med särskild service får uppgift om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd. *SKR* menar att det saknas förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldigheten om nämnden inte får kännedom om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd. Om de aktuella uppgifterna inte kan lämnas med stöd av befintligt regelverk, menar *Sveriges Kommuner och Regioner* att det bör införas en bestämmelse om skyldighet för Pensionsmyndigheten att lämna uppgift om efterlevandestöd till nämnden.

Huddinge kommun och *Botkyrka kommun* uppmärksammar att förslaget kan innebära en ökad administration för kommunen. *Huddinge kommun* menar dock att det berör så pass få barn att det inte bör innebära några omfattande konsekvenser för kommunens socialtjänst. *Gävle kommun* bedömer att den tillkommande uppgiftsskyldigheten endast medför marginella konsekvenser för kommunen avseende arbetsinsats. *Göteborgs kommun* framhåller att det underlättar för den enskilde att slippa den administration en uppgiftsskyldighet för enskilda skulle medföra. *Malmö kommun* önskar ett förtydligande av om den föreslagna skyldigheten att lämna uppgifter ska ske varje gång en beviljande insats sker.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

En uppgiftsskyldighet införs

Regeringen delar promemorians bedömning att det behövs en uppgiftsskyldighet gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten för att säkerställa att det inte lämnas underhållsstöd eller efterlevandestöd när ett barn får vård eller har boende som bekostas av stat eller kommun.

Då insatser till barn eller unga i form av vård eller boende i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem kan fullgöras av en eller flera kommunala nämnder, bör uppgiftsskyldigheten i lag åligga den kommunala nämnd som ansvarar för vård- eller boendeinsatsen i fråga. Det är en administrativ åtgärd som inte är särskilt betungande för nämnden. Uppskattningsvis rör det sig om uppgiftslämning i ungefär 160 fall per år fördelat över hela landet som tillkommer i förhållande till den uppgiftsskyldighet som redan finns vid insatser om vård eller boende

Prop. 2021/22:182 för barn som har underhållsstöd. Den ökade administrativa belastningen för kommunen får enligt regeringens uppfattning anses vara mycket begränsad, vilket bekräftas av bl.a. *Gävle kommun*, *Göteborgs kommun*, *Huddinge kommun* och *Malmö kommun*.

Huvudregeln inom socialförsäkringen är att den som har rätt till en socialförsäkringsförmån ska anmäla sådana ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen i fråga (110 kap. 46 § SFB). Anmälningsskyldigheten omfattar även den som får en förmån som någon annan är berättigad till. Kommunen har större administrativ förmåga att fullgöra uppgiftslämningen på korrekt sätt jämfört med barnet eller den unge, förälder eller särskilt förordnad vårdnadshavare. I ISF:s rapport Placerade barn och socialförsäkringen – en granskning av hur socialförsäkringsförmåner påverkas när barn placeras i annat hem än i sitt föräldrahem [2021:6]) konstateras dock att det finns brister i kommunernas rapportering till Försäkringskassan och att det finns risk för att enskilda drabbas av återkrav trots att kommunen ska underrätta Försäkringskassan om in- och utskrivning, alternativt beviljad insats. Regeringen anser emellertid att risken för att uppgifterna inte lämnas är något större om barnet eller den unge eller dess vårdnadshavare skulle lämna dem än om den kommunala nämnden ansvarar för uppgiftslämningen. Regeringen ser också en risk för att antalet, för den enskilde betungande, återkrav från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skulle öka om det enskilda barnet eller den unge eller dess vårdnadshavare skulle lämna uppgifterna. Det kan heller inte uteslutas att barnet eller den unge eller dess vårdnadshavare kan ha ett ekonomiskt intresse av att underhållsstöd respektive efterlevandestöd fortsätter att lämnas, trots att grundläggande behov är tillförsäkrade barnet eller den unge genom någon annan offentlig aktör. ISF påpekar i sin rapport att kommunerna i många avseenden saknar erforderlig kunskap om hur socialförsäkringarna påverkas när ett barn placeras. Myndigheten föreslår därför att kommunerna bör ges sammanhängande och heltäckande information avseende detta. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

För att kunna reglera om efterlevandestöd ska lämnas eller inte behöver Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten få information om att en insats om vård eller boende som bekostas av det allmänna har beslutats. Samtliga aktörer som beslutar om en insats avseende vård eller boende enligt 106 kap. 8 § SFB och förslaget till ny lydelse av 106 kap. 33 § behöver därför informera Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om ett sådant beslut, vilket också Försäkringskassan påpekar. Det innebär att även statliga institutioner och andra statliga aktörer som annars tillhandahåller barnet eller den unge kost och logi samt kommunen behöver lämna uppgift till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten att de bekostar barns vård eller boende.

Den statliga institution som behöver lämna upplysningar till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om att vård eller boende enligt 106 kap. 8 eller 33 § SFB ges till ett barn är Statens institutionsstyrelse, som är ansvarig för vården vid de särskilda ungdomshemmen. Andra statliga aktörer som behöver lämna upplysningar till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheter är de som tillhandahåller barn eller unga kost och logi. Det rör sig alltså om de skolor, där staten ansvarar för kostnader för kost och logi, dvs. boende som till följd av skolgång vid

specialskola och sameskola ordnas utanför det egna hemmet, 2 kap. 4 § och 9 kap. 15 d § skollagen (2010:800).

Uppgiftsskyldigheten för den kommunala nämnden är dock ett sådant åliggande som i enlighet med 8 kap. 2 § första stycket 3 regeringsformen ska meddelas i lag. Regeringen föreslår därför att uppgiftsskyldigheten för den kommunala nämnden regleras i en ny paragraf i 110 kap. SFB, i vilket kapitel ärendehandläggningen hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten regleras. Regeringen anser att anmälningsskyldigheten på detta vis tydliggörs och menar att detta torde innebära att kommunerna i högre utsträckning än idag fullgör sitt ansvar. Uppgiftsskyldigheten för Statens institutionsstyrelse gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten finns i 10 a § förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, varför det inte behövs någon ytterligare eller ändrad reglering för deras del. Vidare finns det föreskrifter om uppgiftsskyldighet för andra statliga aktörer gentemot Försäkringskassan i förordningen om underhållsstöd. För andra statliga aktörer än Statens institutionsstyrelse behöver således föreskrifter meddelas avseende uppgiftsskyldigheten gentemot Pensionsmyndigheten. Regeringen kan meddela sådana föreskrifter med stöd av sin restkompetens i 8 kap. 7 § regeringsformen. Regeringen kan också delegera denna föreskrifträtt till t.ex. en myndighet under regeringen, se 8 kap. 11 § regeringsformen.

Promemorians förslag var att uppgiftsskyldigheten skulle avse insatserns början och avslutande. Försäkringskassan har dock framhållit att även andra uppgifter kan behöva inhämtas från kommunen, bl.a. om när barnet är hemma på ferier och om vilken typ av insats som beviljas barnet. En effekt av förslaget skulle därför enligt Försäkringskassan vara att Försäkringskassan exempelvis med stöd av 110 kap. 31 § SFB skulle behöva komplettera de flesta ärenden med de uppgifter som inte omfattas av förslaget för socialnämnden. Regeringen finner det sannolikt att även Pensionsmyndigheten kan ha behov av sådana kompletterande uppgifter. Myndigheternas behov av kompletterande uppgifter kan emellertid variera över tid och kan också se olika ut för myndigheterna. Det föreslås därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att utfärda ytterligare föreskrifter avseende sådana insatser, t.ex. vilka uppgifter som den kommunala nämnden ska lämna till myndigheterna.

Syftet med uppgiftsskyldigheten är att säkerställa att socialförsäkringsstöd lämnas med korrekt belopp till barnet. För att undvika att barnet eller dess vårdnadshavare behöver återbetala felaktigt utbetalt stöd, är det, som *ISF* påpekar, viktigt att uppgifter om att det allmänna säkerställer barnet ekonomisk grundtrygghet genom insats avseende vård eller boende enligt 106 kap. 8 eller 33 § SFB så snart som möjligt lämnas till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. I 2 § förordningen om underhållsstöd föreskrivs att uppgifter ska lämnas genast till Försäkringskassan, och regeringen anser att motsvarande skyldighet att lämna uppgifter bör gälla för den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet i förhållande till Pensionsmyndigheten. Regeringen anser dock att uppgiften kan lämnas så snart som möjligt och inte genast. I sammanhanget vill regeringen också förtydliga vikten av att nämnden lämnar uppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten varje gång en insats beslutas eller ändras, så att barnet eller dess vårdnadshavare inte behöver hantera ett återkrav avseende stöd som har lämnats på felaktig grund.

När det gäller den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet har avslutningsvis Sveriges Kommuner och Regioner framfört att det saknas förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldigheten om kommunen inte får kännedom om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd och att det därför behövs en bestämmelse om skyldighet för Pensionsmyndigheten att lämna uppgift om efterlevandestöd till nämnden. Regeringen vill med anledning av detta hänvisa till följande. Beslut om insats till barn eller unga i form av vård eller boende i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem ska alltid föregås av en allsidig utredning om barnets behov av insatsen i fråga, 11 kap. 1 § SoL. Inom ramen för denna utredning har kommunen rätt att ta del av uppgifter om förmån, ersättning eller annat stöd åt enskild hos bl.a. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, exempelvis uppgifter om huruvida stöd lämnas och i så fall med vilket belopp, 11 kap. 11 § SoL samt 3 och 7 §§ förordningen (2008:975) om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen. Om det finns skäl för det ska Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten också på eget initiativ lämna sådana uppgifter till kommunen. Regeringen anser att dessa bestämmelser är tillräckliga för att kommunen ska få kännedom om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd och att någon ytterligare åtgärd med anledning av detta inte är påkallad.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att en ny paragraf med upplysningsskyldighet för den kommunala nämnden om en beslutad insats enligt 106 kap. 8 § 2 eller 3 respektive 33 § 2 eller 3 införs i 110 kap. SFB. I paragrafen bemyndigas också regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om den kommunala nämndens upplysningsskyldighet avseende dessa insatser. Förslaget innebär även att uppräknningen i 110 kap. 1 § SFB över vilka paragrafer som finns i kapitlet behöver kompletteras med den nya paragrafen.

Sekretess

Uppgifter som en kommunal nämnd hanterar i ärenden som rör insatser till barn i form av vård eller boende i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem omfattas av sekretess enligt 26 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Sekretessen omfattar uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (1 §). Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ett omhändertagande enligt LVU, omfattas även uppgift om barnets eller den unges vistelseort i förhållande till föräldrar eller annan vårdnadshavare av sekretessen (2 §). För beslut om omhändertagande av ett barn eller en ungdom, om vård enligt LVU eller LVM samt om slutna ungdomsvård gäller dock inte sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL (7 §). Sekretessen enligt 26 kap. 1 och 2 §§ OSL gäller med ett så kallat omvänt skaderekvirit, dvs. huvudregeln är att sekretess gäller om det inte står klart att enskild eller närstående inte lider men av ett offentliggörande av uppgiften.

För Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten gäller sekretess enligt 28 kap. 1 § OSL. Sekretessen omfattar hälsotillstånd och i princip alla andra uppgifter som kan hänföras till ärendehandläggningen avseende en enskild person och gäller för uppgift som det kan antas att den enskilde

eller någon närstående till denne lider men av om uppgiften offentliggörs. Till skillnad mot vad som gäller hos en kommunal nämnd omfattas alltså uppgifterna hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten av sekretess med ett rakt skaderekvisit, vilket innebär en presumtion för offentlighet. Sekretessen är alltså svagare hos de mottagande myndigheterna än hos de uppgiftslämnande nämnderna, där det råder presumtion för sekretess.

Bestämmelserna om sekretess i 26 och 28 kap. OSL kompletterar den primära sekretessbestämmelsen i 21 kap. OSL om skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer. Bestämmelserna i 21 kap. har obegränsad räckvidd, vilket innebär att alla offentliga organ kan åberopa dem, om annan sekretessgrund saknas. Av 21 kap. 1 § följer att sekretess gäller för uppgift som rör en enskilds hälsa eller sexualliv, såsom exempelvis uppgifter om sjukdomar, missbruk eller annan liknande uppgift, om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till denne kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Av 21 kap. 3 § följer vidare att sekretess gäller för uppgift om bl.a. en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Eftersom 21 kap. 1 och 3 §§ är generellt tillämpliga inom den offentliga sektorn, har de ett skaderekvisit med en särskilt stark offentlighetspresumtion (prop. 2005/06:161 s. 34 och 54). Det måste antas att ett utlämnande av en uppgift kommer att leda till betydande men för att sekretess ska gälla för uppgiften i fråga. Sekretessen i 21 kap. 1 och 3 §§ är därför svagare än sekretesskyddet enligt 28 kap. 1 §.

När kommunen i dag lämnar uppgifter till Försäkringskassan gör den samtidigt en sekretessprövning. Detsamma gäller för Statens institutionsstyrelsens uppgiftslämning till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten och för de övriga statliga aktörer som underrättar Försäkringskassan enligt 2 § förordningen om underhållsstöd. Detsamma kommer att gälla vid de övriga statliga aktörernas och kommunala nämnders uppgiftsutlämning till Pensionsmyndigheten. Sekretessprövningen innebär i första hand en bedömning av om uppgiftsutlämningen omfattas av några sekretessbrytande bestämmelser.

Såsom beskrivs i promemorian gäller de sekretessbrytande bestämmelser som i dag finns i 26 kap. OSL inte underrättelser till myndigheter som ansvarar för utbetalning av socialförsäkringsförmåner som rör barnet eller den unge. Enligt 10 kap. 28 § OSL hindrar dock inte sekretess att en uppgift lämnas till en myndighet om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Som har beskrivits ovan följer uppgiftsskyldigheten för kommunala nämnder och statliga institutioner av förordning. Regeringens förslag om hur uppgiftsskyldigheten för kommunala nämnder och övriga statliga aktörer ska regleras, ger nämnderna och de övriga statliga aktörerna sådant författningsstöd som de behöver för att med stöd av 10 kap. 28 § OSL kunna lämna uppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Hos dessa myndigheter kommer uppgifterna att handläggas i ärenden som omfattas av sekretess enligt 28 kap. 1 § samt 21 kap. 1 och 3 §§ OSL. Det innebär att mer känsliga uppgifter som uppgifter om sjukdomar, missbruk eller sexuell läggning, men också,

Prop. 2021/22:182 beroende på omständigheterna, mindre känsliga uppgifter som namn, adress eller ekonomi, kan omfattas av sekretess även efter att de har lämnats till myndigheterna.

Som anförs ovan är sekretessen i 21 och 28 kap. OSL svagare än i 26 kap. 1 § OSL. Regeringen konstaterar att sekretessen enligt 28 kap. 1 § och 21 kap.1 och 3 §§ OSL som utgångspunkt ändå bör ge ett skydd för vissa känsliga uppgifter, såsom exempelvis uppgifter om skyddat boende eller hemlig vistelseort enligt 14 § LVU. Det innebär att det i de fall som Försäkringskassan, Gävle kommun och Helsingborgs kommun tar upp finns ett visst sekretesskydd för uppgifterna hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Regeringen anser därmed att det kan motiveras att låta en kommunal nämnd lämna ut uppgifter om bl.a. insats i form av skyddat boende till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten, om sådan uppgift behövs för att myndigheterna ska kunna handlägga frågan om huruvida underhållsstöd respektive efterlevandestöd ska lämnas. Sammantaget anser regeringen att de aktuella uppgifterna, även efter ett utlämnande med stöd av den föreslagna uppgiftsskyldigheten, kommer att ha ett adekvat sekretesskydd hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Behandling av personuppgifter

Promemorian ger en utförlig beskrivning av de dataskyddsrättsliga frågorna och *Integritetsskyddsmyndigheten* ser också positivt på att dataskyddsrättsliga frågor har beaktats. Övriga remissinstanser har inte uttalat sig i denna del, men *Försäkringskassan* noterar att promemorian utgår från att de personuppgifter som ska överföras inte är känsliga personuppgifter och att de inte heller är av integritetskänslig natur. Här framhåller Försäkringskassan att det kan vara fråga om uppgifter av integritetskänslig natur, men tydliggör samtidigt att Försäkringskassan har stöd i 114 kap. 7 § 4, 11 § och 14–16 §§ SFB för att behandla de personuppgifter (inklusive känsliga personuppgifter) som kommer in till myndigheten om det är nödvändigt för att handlägga socialförsäkringsärenden.

Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens ansvar för handläggningen av ärenden om underhållsstöd respektive efterlevandestöd är reglerad i SFB. Enligt 8 kap. 5 § handlägger Försäkringskassan ärenden om underhållsstöd och av 106 kap. 8 § följer att underhållsstöd inte lämnas när barn eller unga under en hel kalendermånad får vård eller boende på det allmännas bekostnad. Enligt 75 kap. 5 § handlägger Pensionsmyndigheten ärenden om efterlevandestöd. Enligt regeringens lagförslag till ändring av 106 kap. 33 § ska inte heller efterlevandestöd lämnas när barn eller unga under en hel kalendermånad får vård eller boende på det allmännas bekostnad. En kommunal nämnds ansvar för handläggningen av insatser till barn och unga i form av vård eller boende i familjehem, bostad med särskild service, stödboende eller HVB-hem följer av 2 § LSS samt av 6 kap. 1 § SoL, 4 och 6 §§ LVU och 2, 7 och 13 §§ LVM. Nämndens, Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens behandling av aktuella personuppgifter sker således inom ramen för deras respektive ärendehandläggning, som följer av förpliktelser i föreskrifter dels i LSS och inom socialtjänsten, dels i SFB. Behandlingen grundar sig på sådana uppgifter av allmänt intresse som anges i artikel 6.1 e i Europaparlamentets och

rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning, se propositionen Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområden – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning (prop. 2017/18:171 s. 82 f.), jfr även propositionen Ny dataskyddslag (prop. 2017/18:105 s. 49 f.). Grunden för myndigheternas behandling av personuppgifter med anledning av lagförslaget kommer således att vara fastställd i nationell rätt i enlighet med artikel 6.3 första stycket i EU:s dataskyddsförordning.

Lagförslaget innebär att behandling av personuppgifter kommer att behöva ske i samband med att dels nämnden lämnar ut uppgifter om beslutad insats till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten, dels Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten tar emot dessa uppgifter för åtgärd om hur barnets stöd ska lämnas. Nämnden kommer således att behöva behandla personuppgifter när den tar ut dem ur sitt ärendehanteringssystem för att överlämna dem till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten. Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten kommer att behöva behandla de mottagna personuppgifterna när de lägger in dem i sina respektive ärendehanteringssystem. Nämndens uppgiftsutlämning till Försäkringskassan är redan reglerad i 2 § förordningen om underhållsstöd vid insatser enligt 106 kap. 8 § 2 eller 3 SFB. Lagförslaget innebär således inte någon ny eller ändrad personuppgiftsbehandling för vare sig nämnden eller Försäkringskassan när det gäller uppgiftsskyldigheten avseende barn som lämnas underhållsstöd. När det däremot gäller nämndens uppgiftsutlämning till Pensionsmyndigheten avseende barn som lämnas efterlevandestöd är det fråga om ytterligare personuppgiftsbehandling för nämnden i samband med utlämningen av uppgifter avseende beslut om insats enligt 106 kap. 33 § 2 eller 3 SFB liksom för Pensionsmyndigheten i samband med mottagandet av uppgifterna i fråga.

Det övergripande syftet med lagförslaget är att säkerställa funktionen i det sociala trygghetssystemet som det allmänna tillförsäkrar barn och unga som har särlevande föräldrar eller förälder som har avlidit. För att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna vidta åtgärder om huruvida underhållsstöd respektive efterlevandestöd ska lämnas eller inte vid insatser enligt 106 kap. 8 § 2 eller 3 respektive 33 § 2 eller 3 SFB, behöver de så snart som möjligt få uppgifter om beslut av sådan insats. Den tillkommande personuppgiftsbehandling som förslaget 110 kap. 37 a § SFB medför är därför nödvändig för att säkerställa att Pensionsmyndigheten på ett effektivt sätt kan fullgöra sina uppgifter avseende efterlevandestöd. Det är en uppgift av allmänt intresse och också ett led i myndighetsutövningen, varför behandlingen kommer att ha sin rättsliga grund i artikel 6.1 e EU:s dataskyddsförordning som kommer att vara fastställd i nationell rätt i enlighet med artikel 6.3.

De uppgifter som kommer att bli aktuella att behandla till följd av lagförslaget är personuppgifter som rör barn och unga som är föremål för nämndens beslut om insats enligt 106 kap. 8 § 2 eller 3 respektive 33 § 2 eller 3 SFB samt om deras vårdnadshavare. Promemorian har bedömt att uppgifter om namn, personnummer och kontaktuppgifter behövs för full-

Prop. 2021/22:182 görandet av uppgiftsskyldigheten. *Försäkringskassan* uppger att det därutöver behövs uppgifter om vilken typ av insats som barnet är föremål för samt vilka månader barnet vistas i hemmet under ferier och att det kan vara fråga om uppgifter av integritetskänslig natur. Med anledning av denna synpunkt vill regeringen tydliggöra att syftet med uppgiftsskyldigheten är att säkerställa att socialförsäkringsstöd lämnas med korrekt belopp till barnet eller den unge. För att det ska kunna ske behöver *Försäkringskassan* och Pensionsmyndigheten så snart som möjligt kunna vidta handläggningsåtgärder när insatser enligt 106 kap. 8 § 2 eller 3 respektive 33 § 2 eller 3 SFB har beslutats. Det rör sig således i första hand om uppgifter om att nämnden har beslutat om en sådan insats, den tid insatsen pågår samt namn och personnummer för det barn beslutet avser och i förekommande fall dennes vårdnadshavare. Även uppgift om barnets adress under insatsen kan behövas och *Försäkringskassan* nämner att även ytterligare uppgifter behövs. Som tidigare har beskrivits innebär lagförslaget också ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen utser att meddela ytterligare föreskrifter om den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet för att på så sätt närmare reglera vilka uppgifter som omfattas av skyldigheten.

I registerförfattningarna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten samt i 114 kap. SFB anges inom vilka verksamheter eller för vilka ändamål nämnden, *Försäkringskassan* och Pensionsmyndigheten får behandla personuppgifter. Nämndens behandling av personuppgifter i handläggningen av ärenden i verksamhet avseende insatser i form av vård eller boende till barn eller unga enligt LSS eller inom socialtjänsten omfattas av 1 § och 2 § första stycket 1, 2 och 5 lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten samt av 12 § första stycket 1, 3 och 4 förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. *Försäkringskassans* och Pensionsmyndighetens behandling av personuppgifter inom ramen för handläggningen av ärenden om att lämna underhållsstöd respektive efterlevandestöd regleras i 114 kap. 7 § fjärde punkten SFB med kompletterande bestämmelser i bl.a. 14–16 §§. Dessa registerförfattningar är tillämpliga även vid tillämpningen av personuppgiftsbehandlingen enligt lagförslaget, då uppgiftsskyldigheten innebär en tillkommande handläggningsåtgärd för myndigheterna inom de verksamheter som anges i registerförfattningarna.

Det kan finnas situationer då uppgiftsskyldigheten medför att även uppgifter om barnets hälsa kommer att omfattas av en personuppgiftsbehandling, exempelvis om uppgift om vilken typ av insats som har beviljats barnet lämnas ut. Det är i så fall en sådan särskild kategori av personuppgifter som enligt huvudregeln i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning är förbjuden att behandla. Sådana personuppgifter betecknas i svensk rätt som känsliga personuppgifter, se t.ex. 7 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och 114 kap. 1 § SFB.

Förbudet i EU:s dataskyddsförordning mot behandling av känsliga personuppgifter kompletteras emellertid av ett antal undantag som gör det möjligt att behandla sådana personuppgifter i vissa fall. Ett undantag avser behandling som är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsent-

liga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen, artikel 9.2 g. Denna bestämmelse i EU:s dataskyddsförordning är den rättsliga grunden för behandlingen av känsliga personuppgifter i socialförsäkringen, 114 kap. 11 § SFB (prop. 2017/18:171 s. 193). Lagförslaget är nödvändigt för Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens handläggning av ärenden om underhållsstöd respektive efterlevandestöd ska lämnas eller inte. Behandling av känsliga personuppgifter hos myndigheterna inom socialförsäkringens administration är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse. Till följd av lagförslaget kommer behandlingen att utgöra ett led i Försäkringskassans respektive Pensionsmyndighetens myndighetsutövning. Det är inte möjligt att med mindre ingripande åtgärder uppnå lagförslagets syfte att säkerställa att socialförsäkringsstöd lämnas med korrekt belopp till barnet eller den unge. I 114 kap. SFB finns det slutligen ett antal bestämmelser om åtkomstbegränsning (17–22 §§), tystnadsplikt för uppgifter om enskildas ekonomiska och personliga förhållanden (35§), begränsning av sökbegrepp (27–28 §§) begränsning av sökbegrepp samt gallring (31 §) som säkerställer integritetsskyddet för den enskilde. Den enskilde ska också informeras om vilka handlingar som behandlas hos myndigheten, och den enskilde har också rätt att ta del av handlingarna, förutsatt att de inte omfattas av sekretess (30 §). Sammantaget anser regeringen att föreslagen uppgiftsskyldighet är nödvändig och proportionerlig för att Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten ska kunna vidta de åtgärder som krävs för att effektivt handlägga ärenden om underhållsstöd respektive efterlevandestöd till barn och unga som får insats i form av vård eller boende finansierat av det allmänna. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har därmed stöd för behandling av även känsliga personuppgifter som till följd av uppgiftsskyldigheten lämnas ut av den kommunala nämnden.

För den kommunala nämndens behandling av känsliga personuppgifter utgör undantaget i artikel 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning i fråga om social omsorg för behandlingen av känsliga personuppgifter den rättsliga grunden (prop. 2017/18:171 s. 100). I artikel 9.2 h undantas behandling som är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. social omsorg, dess förvaltning och system, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt under förutsättning att uppgifterna behandlas av eller under ansvar av en yrkesutövare som omfattas av tystnadsplikt enligt artikel 9.3. De insatsbeslut som omfattas av lagförslaget rör nämndens verksamhet avseende social omsorg. Enligt 7 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten får nämnden behandla även känsliga personuppgifter inom ramen för sin ärendehandläggning om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. Då utlämningen av uppgifterna kommer att fastställas av lagförslaget, kommer det att utgöra en del av nämndens verksamhet. Utlämnningen är nödvändig för att säkerställa att barnet eller den unge lämnas korrekt socialförsäkringsstöd. Slutligen omfattas den utlämnande nämndens verksamhet av sekretess enligt 26 kap. OSL, vilket innebär att det finns ett krav på tystnadsplikt för de personer som arbetar med frågorna (prop. 2017/18:105 s. 94). Förslaget avseende den kommunala nämndens uppgiftsskyldighet är därför enligt regeringens uppfattning nödvändig för att Försäkrings-

Prop. 2021/22:182 kassan respektive Pensionsmyndigheten ska kunna vidta de åtgärder som krävs för att effektivt handlägga ärenden om underhållsstöd respektive efterlevandestöd till barn och unga som får insats i form av vård eller boende bekostat av det allmänna. Den kommunala nämnden har därmed stöd för behandling av även känsliga personuppgifter som till följd av uppgiftsskyldigheten lämnas ut till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten. Den enskilde ska också informeras om vilka handlingar som behandlas hos nämnden och om att den enskilde också har rätt att ta del av handlingarna, förutsatt att de inte omfattas av sekretess, 5 kap. 1 § lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Lagförslaget innebär att den kommunala nämnden inte behöver behandla några andra personuppgifter än sådana som redan får behandlas inom ramen för nämndens ärendehandläggning av berörda insatser. Inte heller Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kommer med anledning av uppgiftsskyldigheten att behandla andra personuppgifter än sådana som myndigheten redan får behandla inom ramen för handläggningen av underhållsstöd respektive efterlevandestöd. Det gäller även deras behandling av känsliga personuppgifter. Behandlingen av uppgifter utgör inte något betydande intrång i den personliga integriteten för barnet eller den unge, även med beaktande av att den i enstaka fall kan komma att omfatta känsliga personuppgifter. Det måste emellertid bedömas i det enskilda fallet om en känslig personuppgift behöver lämnas ut för att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna vidta de handläggningsåtgärder som är nödvändiga för att handlägga ett ärende om huruvida stöd ska lämnas eller inte i det enskilda fallet. Regeringen bedömer att begränsningen av de registrerades möjlighet att göra invändning mot behandlingen i 6 § tredje stycket lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten inte kommer att inkräkta på de registrerades grundläggande rättigheter och friheter och den är också en nödvändig och proportionell åtgärd i syfte att säkerställa ett viktigt mål av generellt allmänt intresse, se artikel 23.1 e i EU:s dataskyddsförordning.

Regeringens förslag: Bestämmelsen om hur arbetsförmågan ska bedömas i sjukpenningärenden för behovsanställda efter 90 dagar i sjukperioden ska ange att bedömningen ska göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Skälen för regeringens förslag: I propositionen Angiven yrkesgrupp – åtgärder för en begriplig sjukförsäkring (prop. 2020/21:171) lämnade regeringen förslag om att begreppet normalt förekommande arbete ska förtydligas så att bedömningen av arbetsförmågan efter dag 180 i sjukperioden ska göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Lagändringen beslutades av riksdagen den 27 oktober 2021 och träder i kraft den 1 september 2022. Den aktuella bestämmelsen finns i 27 kap. 48 § SFB. Bestämmelsen tillämpas för alla som har ett förvärvsarbete, dvs. för såväl arbetstagare som egenföretagare.

Sedan tidigare gäller att arbetsförmågan för arbetslösa försäkrade prövas mot normalt förekommande arbete från och med den första dagen i sjukperioden (se prop. 2007/08:136 s. 59). Preciseringsen av begreppet normalt förekommande arbete medför ingen ändring som skulle undanta arbetslösa från att redan från och med den första dagen i sjukperioden bedömas på samma sätt som anställda efter dag 180 (se prop. 2020/21:171 s. 14). Preciseringsen av begreppet normalt förekommande arbete kommer således att tillämpas för arbetslösa redan från och med den första dagen i sjukperioden.

I budgetpropositionen för 2022 föreslog regeringen vissa andra ändringar i 27 kap. 48 § SFB (se prop. 2021/22:1 utg.omr. 10). Dessa ändringar trädde i kraft den 1 februari 2022. Efter ett initiativ av socialförsäkringsutskottet har den tidigare beslutade lagändringen – som träder i kraft den 1 september 2022 – anpassats till de ändringar i paragrafen som trädde i kraft den 1 februari 2022 (se bet. 2021/22:SfU1 s. 30 och 51).

I budgetpropositionen för 2022 lämnade regeringen även förslag till nya bestämmelser om sjukpenning till behovsanställda. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 februari 2022. Av bestämmelserna framgår att den behovsanställda ska behandlas som en anställd när arbetsförmågan bedöms till den del han eller hon omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid. Det innebär bl.a. att bestämmelsen i 27 kap. 48 § SFB är tillämplig i sådana fall.

Om den behovsanställda inte omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid gäller den nya bestämmelsen i 27 kap. 49 b § SFB. Bestämmelsen är en specialreglering för behovsanställda för sådan tid då de rent faktiskt är arbetslösa. Enligt bestämmelsens andra stycke ska den behovsanställdes arbetsförmåga efter 90 dagar i sjukperioden bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne. Regleringen innebär att arbetsförmågan ska bedömas på samma sätt som anges i 27 kap. 48 § första stycket SFB. Som framgår ovan har begreppet normalt förekommande arbete preciserats i

Prop. 2021/22:182 sistnämnda bestämmelse med ikraftträdande den 1 september 2022. Som en konsekvens av denna ändring bör den aktuella preciseringen tas in även i 27 kap. 49 b § andra stycket SFB. Regeringen lämnar därför ett sådant förslag. Bestämmelsen bör således ange att den behovsanställdes arbetsförmåga efter 90 dagar i sjukperioden ska bedömas mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna som avser efterlevandestöd ska träda i kraft den 1 januari 2023. För insatser som har påbörjats före ikraftträdandet ska äldre bestämmelser gälla.

Lagändringen som avser sjukpenning till behovsanställda ska träda i kraft den 1 september 2022. Den nya bestämmelsen ska tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelsen ska dock tillämpas första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås ikraftträdandet till den 1 januari 2022. Promemorian innehåller inte något förslag avseende sjukpenning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget, däribland *ISF*.

Göteborgs kommun instämmer i förslaget om ikraftträdande den 1 januari 2022, men anser att det kan medföra en lång övergångsfas, eftersom det finns barn och unga som i dag har beslut om boendeinsatser som sträcker sig över år.

Även *Malmö kommun* bedömer att konsekvensen av övergångsbestämmelsen är att den leder till ekonomiska skillnader för barn som placeras före och efter december 2021. Detta är fallet eftersom en familjehemsplacering kan pågå under hela barnets uppväxt, vilket innebär att de barn som placeras i december 2021 kan få upp mot 20 års efterlevandestöd som egna medel medan ett syskon som placeras månaden efter inte får några medel alls vilket kan leda till ojämlika förhållanden.

Skälen för regeringens förslag

Efterlevandestöd

Den i promemorian föreslagna tidpunkten för ikraftträdande har passerats. De nya bestämmelserna bör därför träda i kraft den 1 januari 2023. För att inte en retroaktiv verkan ska uppstå för de barn och unga som per den 1 januari 2023 lämnas efterlevandestöd och som får vård eller har boende enligt 106 kap. 33 § SFB, bör äldre bestämmelser tillämpas för insatser som har påbörjats före ikraftträdandet. Regeringen inser att en gräns för ikraftträdande av en ändring av förutsättningarna för när ett socialför-

säkringsstöd ska lämnas eller inte skapar ojämlika förhållanden för dem som åtnjuter förmånen, men anser att behovet av att förhindra en retroaktiv effekt för barn och unga som vid ikraftträdandet lämnas stöd under en pågående insats väger tyngre än denna ojämlikhet. Avgörande är att värden eller boendet faktiskt påbörjas efter ikraftträdandet och inte när beslut fattas om detta. Beslut om förlängning av en påbörjad insats är inte en ny insats.

Sjukpenning till behovsanställda

Som framgår av avsnitt 6 har begreppet normalt förekommande arbete preciserats i 27 kap. 48 § SFB. Lagändringen träder i kraft den 1 september 2022. Den anpassning av begreppet normalt förekommande arbete som föreslås i denna proposition när det gäller behovsanställda bör träda i kraft vid samma tidpunkt.

Av övergångsbestämmelsen till ändringen i 27 kap. 48 § SFB framgår att den nya bestämmelsen ska tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelsen ska dock tillämpas första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet (se prop. 2020/21:171 s. 16 f. och 23). Den nya bestämmelsen om sjukpenning till behovsanställda bör tillämpas på samma sätt i övergångshänseende. Regeringen föreslår därför en övergångsbestämmelse med denna innebörd.

8 Konsekvenser

8.1 Efterlevandestöd

Konsekvenser för enskilda

Konsekvenser för barn

I FN:s konvention om barnets rättigheter framgår att konventionsstaterna ska erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring, och ska vidta nödvändiga åtgärder för att förverkliga denna rätt. Förmåner ska, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för barnets underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån för barnet eller för dess räkning (artikel 26). Konventionsstaterna erkänner varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrarna eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Konventionsstaterna ska i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra nu aktuell rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram. Förslaget om att efterlevandestöd inte ska lämnas för barn eller unga som

Prop. 2021/22:182 får vård eller boende som bekostas av det allmänna, enligt LSS eller som får vård eller boende inom socialtjänsten, berör endast de barn som det lämnas efterlevandestöd för och som har beviljats sådan insats. Förslaget innebär att bestämmelserna motsvarar vad som redan gäller för underhållsstöd till barn och unga i motsvarande situationer. För en avgränsad grupp av barn och unga, som dessutom av flera remissinstanser lyfts fram som särskilt utsatta, kan förslaget leda till att de måste bekosta sina omkostnader med egna medel. Dessa barn och unga får dock sin omsorg och försörjning tillgodosedd av socialtjänsten. Efterlevandestödet är därmed inte nödvändigt för att tillgodose deras grundläggande behov även om det påverkar de aktuella barnens ekonomiska rörelseutrymme. Förslaget är negativt för de barn för vilka efterlevandestöd inte längre ska lämnas under placeringsperioden. Förslaget innebär dock att dessa barn behandlas likadant som barn med underhållsstöd som placeras. Barn med underhållsstöd fördelas därmed inte längre vid placeringar. Det negativa utfallet för barnen med efterlevandestöd måste också vägas mot behovet av att uppnå en bättre enhetlighet mellan underhållsstöd och efterlevandestöd. Sammantaget anser regeringen att förslaget är förenligt med åtagandena i barnkonventionen.

De månatliga löpande utbetalningarna av efterlevandestödet kommer inte att påverkas av förslaget när barnet eller den unge har ett boende som inte bekostas av stat eller kommun, till exempel när barnet eller den unge bor hos den efterlevande föräldern eller hos släktingar. Vid kortvariga placeringar blir effekten avseende barnets eget ekonomiska handlingsutrymme liten. *Göteborgs kommun* menar att det kan antas finnas behov av en annan form av ekonomiskt stöd vid längre placeringar, att ekonomiskt bistånd främst ska ses som en sista utväg. Regeringen menar att frågan i så fall bör avse både barn med underhållsstöd och med efterlevandestöd. Enligt Pensionsmyndigheten bor en majoritet av barn som det lämnas efterlevandestöd för tillsammans med den efterlevande föräldern. Utbetalningarna kommer inte heller att påverkas när barnet eller den unge får vårdinsats inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen.

Flera remissinstanser lyfter att de nuvarande bestämmelserna om efterlevandestöd kan innebära ett hinder för vårdnadsöverflyttning. Den föreslagna ändringen kan enligt remissinstanserna underlätta framtida vårdnadsöverflyttningar. Vidare är det positivt att barn med efterlevandestöd som t.ex. är placerade i familjehem och barn vars vårdnad har överflyttats får en mer likvärdig situation.

Konsekvenser för föräldrar

I de fall endast den ena av barnets eller den unges föräldrar är avliden, kommer förslaget att påverka ekonomin för den efterlevande föräldern, i de fall barnet i mer än en kalendermånad får insats i form av vård eller boende enligt LSS eller inom socialtjänsten. I sådant fall minskar å andra sidan också den efterlevande föräldrarnas kostnader för barnet eller den unge, eftersom staten eller kommunen svarar för barnets eller den unges grundläggande behov under den aktuella tiden. *Örebro kommun* påpekar att kostnaderna för föräldern inte nödvändigtvis minskar i den utsträckning som krävs för att motsvara det uteblivna efterlevandestödet och att såväl föräldrarnas som barnets ekonomi påverkas negativt trots att barnet är

placerat. Regeringen bedömer att förslagen innebär en mer likvärdig tillämpning för barn med underhållsstöd och efterlevandestöd i samma situation.

Konsekvenser för staten

Det förslag som lämnas innebär en mindre besparing för staten. När bestämmelserna om uppehåll i utbetalning av underhållsstöd respektive efterlevandestöd vid insatser i form av vård eller boende som bekostas av stat eller kommun får en mer enhetlig tillämpning, kommer statens utgifter för förmånerna i fråga att minska. Eftersom förmånerna inte är skattepliktiga eller pensionsgrundande kommer regelförändringen varken att påverka kommunsektorns skatteintäkter eller det allmänna ålderspensionssystemets finanser.

Pensionsmyndigheten räknar med att antalet efterlevandestöd kommer att öka något fram till och med år 2024, då cirka 14 700 barn antas ha efterlevandestöd.

ISF redovisar i sin rapport Placerade barn och socialförsäkringen (delrapport 2021:8) statistik över antalet placerade barn och barn som det utgår efterlevandestöd för. ISF bearbetningar av statistiken visar att mellan år 2014 och år 2018 var 801 barn placerade med efterlevandestöd. Utslaget över åren blir det 160 barn per år som alltså skulle beröras av det förslag som nu föreligger. I promemorian uppskattades antalet barn till 175 stycken respektive antalet underrättelser till 140 per år beroende på vilka antaganden som gjordes. Regeringen bedömer att förslagen kan leda till en möjlig anslagsminskning – och därmed besparing för staten – på mellan tre och fem miljoner kronor om året.

Konsekvenser för kommunen

Förslaget innebär att det blir tydligt att barn med efterlevandestöd inte ska få någon förmån under den tid de får vård på eller vistas i boende som bekostas av det allmänna.

Kommunens kostnader för ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan komma att öka något, bl.a. i de fall ett barn eller en ungdom som lämnas efterlevandestöd placeras på stödboende och dessutom har behov av ekonomiskt bistånd. Det saknas officiell statistik över hur många barn det kan vara fråga om, men regeringen uppskattar att 160 barn per år bedöms vara berörda av förslaget. *Botkyrka* och *Gävle kommuner* samt *Migrationsverket* instämmer i bedömningen att det är mycket få barn som berörs av förslaget.

Barn och unga ska få sina levnadsomkostnader täckta av familjehemmet eller HVB-hemmet eller liknande, men enligt uppgift från några kommuner kan det förekomma att de ändå ansöker om ekonomiskt bistånd. Det kan enligt kommunerna främst vara situationer när något extra behövs, såsom en cykel, dator eller mobiltelefon. Regeringen vill här påpeka att för det fall barnet har egna medel från tidigare utbetalt efterlevandestöd, bör överförmyndaren kunna samtycka till att barnets egna medel används till sådana extra omkostnader, eller till andra privata omkostnader som barnet eller den unge har. Efterlevandestödet syftar inte

till att täcka eventuella framtida utgifter för barnet, utan till att vara ett grundskydd för barnets levnadsomkostnader. För det fall barnet har egna medel bör således kommunen inte behöva lämna ekonomiskt bistånd till barnets omkostnader, eller bör i vart fall kunna kräva att barnet eller den unge bidrar till utgiften genom egna medel. Förslaget bedöms inte påverka kommunernas utgifter mer än ytterst marginellt. Regeringen vill här även påtala att för nyanlända ensamkommande barn och unga får kommunen statlig ersättning enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlännningar.

Förslaget innebär att det blir tydligt att barn med efterlevandestöd inte ska få någon förmån under den tid de får vård på eller vistas i boende som bekostas av det allmänna, vilket innebär att kommunen kommer att behöva lämna uppgift till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten när till exempel en placering sker. Regeringen gör bedömningen att det rör sig om cirka 160 underrättelser som kommuner kommer att behöva göra. Den utökade uppgiftsskyldigheten bedöms inte påverka kommunens administration av dessa ärenden och därmed inte heller kommunens kostnader. *Huddinge* och *Gävle kommun* instämmer i detta och bedömer att den tillkommande uppgiftsskyldigheten endast medför marginella konsekvenser för kommunen avseende arbetsinsats. *Södertälje kommun* framför att det kan finnas skäl att undersöka en digital lösning som skulle kunna innebära förenklad handläggning. Regeringen är positiv till en högre effektivitet inom den offentliga förvaltningen, men frågan är inte föremål för regeringens förslag och får hanteras inom ramen för andra frågor.

Eftersom förslaget innebär en utökad skyldighet för en kommunal nämnd att lämna uppgift till statliga myndigheter om sina åtgärder för berörda barn och unga, innebär förslaget i denna del en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Syftet med den utökade uppgiftsskyldigheten för nämnden är att förhindra att det allmänna betalar dubbelt för att säkerställa ett barns eller en ungdoms grundläggande behov. Föreslagen uppgiftsskyldighet för nämnden liknar den uppgiftsskyldighet som redan åligger kommunen gentemot Försäkringskassan avseende underhållsstödet. Kommunen bedöms ha större administrativ förmåga att hantera uppgiften än den enskilde och det bedöms endast vara fråga om en marginell ökning av antalet uppgifter som nämnden kommer att behöva lämna. Mot bakgrund av detta bedöms inskränkningen i den kommunala självstyrelsen inte vara mer ingripande än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med förslaget. Denna bedömning delas också av flertalet kommunala remissinstanser.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Förslaget att utforma bestämmelserna om rätt till efterlevandestöd på motsvarande sätt som för underhållsstöd vid vård- och boendeinsatser innebär en något ökad administration för Pensionsmyndigheten. Pensionsmyndigheten kommer att få en ökad administration med att ta emot underrättelser, att avräkna efterlevandestöd som inte ska lämnas och att lämna respektive inte lämna förmånen i fråga. Det kan antas vara fråga om ytterligare ca 160 underrättelser från kommunerna till Pensions-

myndigheten. Administrationen av denna ökning får anses kunna rymmas inom ramen för befintligt anslag till Pensionsmyndigheten. Prop. 2021/22:182

För Försäkringskassans del innebär förslaget inte någon ökad administration, då Försäkringskassan redan i dag får dessa uppgifter från kommunen med stöd av förordningen om underhållsstöd.

Konsekvenser för domstolarna

Beslut om att lämna eller inte lämna underhållsstöd eller efterlevandestöd kan – efter beslutande myndighets omprövning – överklagas till allmän förvaltningsdomstol, se 113 kap. SFB. Då det endast finns ett fåtal överklaganden av beslut om att inte lämna underhållsstöd, kan det antas att det inte heller kommer att ske många överklaganden av beslut om att inte lämna efterlevandestöd. Detta gäller särskilt med beaktande av att det kommer att vara fråga om betydligt färre beslut om att efterlevandestöd inte ska lämnas jämfört med underhållsstöd. Det kan därför antas att förslaget kommer att påverka de allmänna domstolarnas målhantering ytterst marginellt.

Konsekvenser för jämställdheten

Det är fler pojkar än flickor som får efterlevandestöd. Efter en trend med ett ökat antal utbetalningar av efterlevandestöd under några år, är utvecklingen i dag att efterlevandestöd beviljas i mindre omfattning. Detta beror till stor del på att antalet barn och unga som är nyanlända i Sverige minskar. När det gäller vård eller boende i hem som bekostas av kommuner, är det fler pojkar än flickor som beviljas sådana insatser, både frivilligt inom SoL och genom tvång enligt LVU eller LVM. Samma förhållande gäller boende som bereds för barn eller unga med stöd av LSS. Det kan därför antas att fler pojkar än flickor kommer att påverkas ekonomiskt av förslagen.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden och de integrationspolitiska målen

Regeringens förslag bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden. Bestämmelser om samordning av socialförsäkringsförmåner finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen och i tillämpningsförordningen 987/2009.

Förslaget bedöms inte heller ha någon påverkan på möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslaget får inga ytterligare konsekvenser för ensamkommande barn och unga som fått uppehållstillstånd jämfört med andra barn och unga.

8.2 Sjukpenning till behovsanställda

Den anpassning av begreppet normalt förekommande arbete som föreslås i denna proposition när det gäller behovsanställda medför inte några ändringar av reglerna om den grundläggande rätten till sjukpenning. Den arbetsmarknad som den försäkrades arbetsförmåga ska bedömas mot görs varken bredare eller smalare genom lagändringen (se prop. 2020/21:171 s. 22). Därmed kommer förslaget inte att ha någon påverkan på sjukfallens varaktighet eller sjukpenningutgifterna. Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser utöver vad som framgår av propositionen Angiven yrkesgrupp – åtgärder för en begriplig sjukförsäkring (prop. 2020/21:171).

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

106 kap.

33 §

Efterlevandestöd lämnas inte för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,

2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

3. vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

Paragrafen anger när efterlevandestöd inte får lämnas. Ändringen innebär att efterlevandestöd inte heller ska lämnas när en kommun bekostar en insats om vård eller boende för barnet.

Inledningen till paragrafen anger att efterlevandestöd inte lämnas i de fall insatsen i fråga varar under minst en hel kalendermånad. Beräkningen av tiden är densamma som gäller för när underhållsstöd ska lämnas, se 8 §.

I paragrafen införs en punktlista. Enligt *första punkten* får efterlevandestöd inte lämnas om barnet på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi. Det innebär bl.a. att efterlevandestöd inte ska lämnas till barn som är inackorderade vid skola där staten bekostar kost och logi. Begreppet ”institution” används i stället för ”anstalt” och begreppet ”kost och logi” ersätter begreppet ”kost och bostad”. Någon ändring i sak är inte avsedd, de ändrade begreppen är synonymmer med tidigare begrepp och ändringen har därför inte någon materiell betydelse för bestämmelsens tillämpning.

Andra punkten innebär att efterlevandestöd inte ska lämnas om barnet bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Av tredje punkten framgår att efterlevandestöd inte ska lämnas om barnet vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård och boende inom socialtjänsten. Vård eller boende inom socialtjänsten ges till barn med stöd av socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Den andra och tredje punkten innebär att efterlevandestöd inte lämnas i de fall kommunen bekostar barnets boende eller vård.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

110 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpningsområdet i 2 och 3 §§,
- ansökan och anmälan m.m. i 4–12 §§,
- utredning och uppgiftsskyldighet i 13–18 och 20–30 §§,
- uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35, 37 och 37 a §§,
- bevisupptagning rörande arbetsskada m.m. vid allmän domstol i 38 §,
- undantag från sekretess i 39–42 a §§,
- anmälan om bosättning eller arbete i Sverige i 43–45 §§,
- skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i 46–51 §§, och
- indragning och nedsättning av ersättning i 52–58 §§.

Paragrafen innehåller upplysningar om vilka slags bestämmelser som finns i kapitlet och i vilka paragrafer dessa är införda.

Fjärde strecksatsen ändras genom att 37 a § läggs till i uppräknningen. Ändringen är föranledd av att en ny paragraf införs om uppgiftsskyldighet för kommunal nämnd.

110 kap.

Kommunal nämnd

37 a §

Den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats som avses i 106 kap. 8 § 2 eller 3 eller 33 § 2 eller 3 ska så snart som möjligt lämna uppgifter till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insatsen. Uppgiftsskyldigheten gäller endast insatser till barn som får underhållsstöd eller efterlevandestöd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insats som avses i första stycket.

Rubriken är ny liksom paragrafen. Paragrafen reglerar uppgiftsskyldighet för en kommunal nämnd om att den har beslutat om en insats till ett barn i form av vård eller boende.

Av första stycket framgår att uppgiftsskyldigheten omfattar en kommunal nämnd, dvs. den eller de nämnder som enligt 2 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453) respektive 22 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har utsetts av fullmäktige att besluta om insatsen i fråga. Uppgiftsskyldigheten innebär inte något särskilt krav

Prop. 2021/22:182 på utredning från nämndens sida, utan skyldigheten ska endast avse upp-
gifter som nämnden har tillgängliga på grund av sin egen verksamhet och
som således inte behöver efterforskas särskilt.

Uppgiften ska lämnas så snart som möjligt när den kommunala nämnden
har beslutat insatsen i fråga. Vidare framgår det att uppgiftsskyldigheten
endast avser barn som lämnas underhållsstöd eller efterlevandestöd.

I *andra stycket* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen
bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten
till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten vid insats enligt
första stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

*2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för insatser som har påbörjats
före ikraftträdandet.*

Den *första punkten* anger att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2023.

Enligt den *andra punkten* ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för
insatser som har påbörjats före ikraftträdandet. Det innebär att de nya
bestämmelserna ska gälla för insatser om vård eller boende som påbörjas
från och med ikraftträdandet. Beslut om förlängning av en påbörjad insats
är inte en ny insats.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

9.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

27 kap.

49 b §

För en behovsanställd försäkrad ska arbetsförmågan bedömas mot sådant
arbete som avses i 46 § första stycket.

Från och med den tidpunkt då den behovsanställda har haft nedsatt
arbetsförmåga under 90 dagar ska det dessutom beaktas om den
behovsanställda har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv
genom

1. förvärvsarbete *i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten*
som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Paragrafen reglerar hur arbetsförmågan ska bedömas i sjukpenning-
ärenden för behovsanställda (se prop. 2021/22:1 utg.omr. 10 s. 85). Om
den behovsanställda omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete
under en särskilt angiven tid, gäller dock för den tiden bestämmelserna om
bedömning av arbetsförmåga i 46–49 §§ i stället för vad som anges i 49 b §
(se 49 c §). Vad som avses med behovsanställd regleras i 16 a § första
stycket.

Enligt den hittillsvarande lydelsen av *andra stycket första punkten* ska den behovsanställdes arbetsförmåga efter 90 dagar i sjukperioden bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden (jfr regleringen för anställda i 48 och 49 §§). Genom en ändring av punkten preciseras att bedömningen ska göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Preciseringsen innebär att bestämmelsen anpassas till det förtydligande av begreppet normalt förekommande arbete som från och med den 1 september 2022 gäller enligt 48 § när arbetsförmågan ska bedömas mot en bredare arbetsmarknad i sjukpenningärenden (se prop. 2020/21:171 Angiven yrkesgrupp – åtgärder för en begriplig försäkring). Av bestämmelsen följer att Försäkringskassan, vid ett beslut att avslå en ansökan om fortsatt sjukpenning med hänvisning till att den försäkrades arbetsförmåga inte bedöms vara nedsatt, måste ange inom vilken yrkesgrupp med normalt förekommande arbeten som den försäkrade har arbetsförmåga. Den arbetsmarknad som den försäkrades arbetsförmåga ska bedömas mot görs varken bredare eller smalare genom lagändringen. Vad som avses med förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden framgår av prop. 2020/21:171 s. 22 f. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2022.

2. Bestämmelsen i 27 kap. 49 b § i den nya lydelsen tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelsen tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 september 2022.

Av *andra punkten* följer att den nya bestämmelsen inte enbart tillämpas på sjukperioder som inleds efter det att lagändringen har trätt i kraft utan även på sådana perioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Den nya bestämmelsen tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet. Bestämmelsen tillämpas således inte i fråga om rätt till ersättning för tid före ikraftträdandet (jfr motsvarande övergångsbestämmelse i prop. 2020/21:171).

Övervägandena finns i avsnitt 7.

Sammanfattning av promemorian efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna (Ds 2020:27)

I denna promemoria lämnas förslag om att efterlevandestöd inte ska lämnas för barn eller unga som får vård eller boende som bekostas av det allmänna, enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller som får vård eller boende inom socialtjänsten. Förslaget innebär att bestämmelserna motsvarar vad som gäller för underhållsstöd till barn och unga i motsvarande situationer. Nuvarande bestämmelser för efterlevandestödet när barn och unga får vård- eller boendeinsatser som bekostas av det allmänna har inneburit en mer förmånlig tillämpning än motsvarande bestämmelser för underhållsstöd. I denna promemoria konstateras att denna effekt inte har varit lagstiftarens avsikt och att det inte heller finns skäl till att hantera förmånerna på olika sätt i jämförbara situationer. För att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få kännedom om att barnet eller den unge får en kommunal insats i form av vård eller boende, föreslås också en uppgiftsskyldighet för kommuner när vården eller boendet påbörjas eller avslutas. Förslaget väntas medföra endast mindre besparingar för staten, eftersom det är ett förhållandevis litet antal barn och unga som dels får efterlevandestöd, dels också får vård eller har ett boende som bekostas av stat eller kommun. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 106 kap. 33 § och 110 kap. 1 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 110 kap. 37 a §, och närmast före
110 kap. 37 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 kap.

33 §

Om ett barn sedan minst trettio dagar i följd på statens bekostnad vårdats på anstalt eller annars fått kost och bostad, får efterlevandestöd inte lämnas. Sådan förmån får dock lämnas för tid när barnet är inackorderat vid sameskola.

Efterlevandestöd lämnas inte för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,

2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

3. vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

110 kap.

1 §³

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpningsområdet i 2 och 3 §§,
- ansökan och anmälan m.m. i 4–12 §§,
- utredning och uppgiftsskyldighet i 13–18 och 20–30 §§,
- uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35 och 37 §§, – uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35, 37 och 37 a §§,
- bevisupptagning rörande arbetsskada m.m. vid allmän domstol i 38 §,
- undantag från sekretess i 39–42 a §§,
- anmälan om bosättning eller arbete i Sverige i 43–45 §§,
- skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i 46–51 §§, och
- indragning och nedsättning av ersättning i 52–58 §§.

³ Senaste lydelse SFS 2012:935.

Kommunala nämnder

37 a §

Den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats som avses i 106 kap. 8 § 2 eller 3 eller 33 § 2 eller 3 ska så snart som möjligt lämna uppgifter till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om dagen för insatsens början och avslut.

Uppgiftsskyldigheten gäller endast insatser till barn som har rätt till underhållsstöd eller efterlevandestöd.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för insatser som har påbörjats före den 1 januari 2022.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2021/22:182
Bilaga 3

Följande remissinstanser har inbjudits att lämna ett remissyttrande: Barnombudsmannen, Borlänge kommun, Borås kommun, Botkyrka kommun, Datainspektionen, Eskilstuna kommun, Falköpings kommun, Funktionsrätt Sverige, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Umeå, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Halmstads kommun, Helsingborgs kommun, Huddinge kommun, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Kammarrätten i Göteborg, Karlstads kommun, Katrineholms kommun, Kriminalvården, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Luleå kommun, Lunds kommun, Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Örebro län, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Norrköpings kommun, Nyköpings kommun, Pensionsmyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Sigtuna kommun, Skatteverket, Skellefteå kommun, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Stockholms kommun, Sundsvalls kommun, Sveriges Kommuner och Regioner, Södertälje kommun, Trollhättans kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Västerås kommun, Växjö kommun, Örebro kommun.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 106 kap. 33 § och 110 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 110 kap. 37 a §, och närmast före 110 kap. 37 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 kap.

33 §

Om ett barn sedan minst trettio dagar i följd på statens bekostnad vårdats på anstalt eller annars fått kost och bostad, får efterlevandestöd inte lämnas. Sådan förmån får dock lämnas för tid när barnet är inackorderat vid sameskola.

Efterlevandestöd lämnas inte för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,

2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

3. vårdas i familjehem, stöd-boende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

110 kap.

1 §⁴

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpningsområdet i 2 och 3 §§,
- ansökan och anmälan m.m. i 4–12 §§,
- utredning och uppgiftsskyldighet i 13–18 och 20–30 §§,
- uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35 och 37 §§, – uppgiftsskyldighet för andra än parter i 31–35, 37 och 37 a §§,
- bevisupptagning rörande arbetsskada m.m. vid allmän domstol i 38 §,
- undantag från sekretess i 39–42 a §§,
- anmälan om bosättning eller arbete i Sverige i 43–45 §§,
- skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i 46–51 §§, och
- indragning och nedsättning av ersättning i 52–58 §§.

Kommunal nämnd

37 a §

Den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats som avses i 106 kap. 8 § 2 eller 3 eller 33 § 2 eller 3 ska så snart som möjligt lämna uppgifter till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insatsen. Uppgiftsskyldigheten gäller endast insatser till barn som lämnas underhållsstöd eller efterlevandestöd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten till Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten om den beslutade insats som avses i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för insatser som har påbörjats före ikraftträdandet.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-02-21

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Anna-Karin Lundin samt justitierådet Malin Bonthron

Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna

Enligt en lagrådsremiss den 10 februari 2022 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av ämnessakkunniga Anna Renman, biträdd av departementssekreteraren Kajsa Eliasson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2022

Närvarande: statsminister Andersson, ordförande, och statsråden Johansson, Hallengren, Hultqvist, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkran, Hallberg, Thorwaldsson, Gustafsdotter, Axelsson Kihlblom, Elger, Farmanbar, Danielsson

Föredragande: statsrådet Shekarabi

Regeringen beslutar proposition Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna